

जिल्हा वार्षिक सर्वसाधारण योजने अंतर्गत एकात्मिक
दुग्धविकास कार्यक्रम या योजनेसाठी मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक एमएलके २०१० / प्र.क्र. २२२ / पदुम-८
मंत्रालय - विस्तार, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : ८ डिसेंबर, २०११

वाचा :- शासन निर्णय क्रमांक एमएलके २०१०/प्र.क्र. ४१३/पदुम ८, दि. २४ सप्टेंबर, २०१०.

प्रस्तावना :

जिल्हा वार्षिक (सर्वसाधारण) योजने अंतर्गत एकात्मिक दुग्धविकास कार्यक्रम या योजनेखाली दिनांक २४ सप्टेंबर, २०१० च्या शासन निर्णयातील मार्गदर्शक सूचनांनुसार शासकीय दूध योजनांचे बळकटिकरण करणे ही बाब अंतर्भूत आहे. राज्यातील दूध व्यवसाय हा शासकीय, सहकारी व खाजगी दूध व्यावसायिकांमार्फत करण्यांत येत असला तरी सद्यःस्थितीत शासकीय दूध योजनेचा सहभाग कमी होत चाललेला आहे. राज्यातील दूध व्यवसायामध्ये शासकीय दूध योजनेचा सहभाग ३%, सहकारी दूध संस्थांना सहभाग ३७% व खाजगी दूध व्यावसायिकांचा सहभाग ६०% आहे.

दूध हा पदार्थ नाशिवंत आहे. तो योग्य प्रकारे संकलीत न केल्यास काही कालावधीतच खराब होतो. त्यासाठी दुधाचे संकलन हे गाव पातळीवर करण्यात येत असल्याने साठवणूक क्षमता वाढविण्याकरीता बल्क मिल्क कुलर व दूध स्विकृतीच्या वेळेस दुधाची गुणवत्ता तपासणे आवश्यक असल्याने सचिव संगणक ही उपकरणे प्राथमिक संस्थांच्या स्तरावर उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. सदर व्यवसायात राज्यातील सहकार क्षेत्राला प्रोत्साहन देऊन राज्यातील दूध व्यवसायात खाजगी क्षेत्राच्या तुलनेत आणणे व राज्याचा विकास ग्रामिण स्तरावर करणे हा शासनाचा मानस आहे.

ग्रामिण पातळीवर दूध संकलनाची व्यवस्था प्राथमिक दूध संघांमार्फत करण्यात येते. त्यामुळे जिल्हास्तरीय एकात्मिक दुग्धविकास कार्यक्रमांतर्गत प्राथमिक दूध संस्थांचे बळकटीकरण या योजनेंतर्गत बल्क मिल्क कुलर्स व सचिव संगणक / मिल्को टेस्टर साठी अनुदान उपलब्ध करून देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

केंद्र शासनाने संपूर्ण देशामध्ये अन्न सुरक्षा कायदा दिनांक ५ ऑगस्ट, २०११ पासून लागू केला असल्यामुळे त्यामध्ये दूध व दुग्धजन्य पदार्थ निर्मितीची बाब अंतर्भूत आहे . राज्यातील जास्तीत जास्त दूध संकलन हे प्राथमिक सहकारी संस्थांमार्फत करण्यात येते. त्यासाठी त्यांचे बळकटीकरण करणे आवश्यक आहे. सदर प्राथमिक सहकारी दूध संस्थां ह्या जिल्हा व तालुका दूध संघ यांच्या नियंत्रणाखाली येतात. त्यामुळे प्राथमिक दूध संस्थांकरीता विद्युत जनित्रासह बल्क मिल्क कुलर बसविणे, मिल्को टेस्टर / सचिव संगणक बसविणे या सारख्या उपकरणांना अनुदान जिल्हास्तरीय एकात्मिक दुग्धविकास कार्यक्रम या योजनेतर्गत देण्याचा खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

अ) ज्या दूध संस्थांचे ५०० लि.पेक्षा कमी दूध संकलन आहे अशा प्राथमिक दूध संस्थांसाठी १००० लि.क्षमतेच्या बल्क मिल्क कुलर १० के.व्ही.ए.डि.जी.सेटसह बसविण्यासाठी ७५% अनुदान.

ब) ज्या दूध संस्थांचे ५०० लि.पेक्षा व १००० लिटर्स मर्यादेपर्यंत दूध संकलन आहे अशा प्राथमिक दूध संस्थांसाठी २००० लि. क्षमतेचे बल्क मिल्क कुलर १० के.व्ही.ए.डि.जी.सेटसह बसविण्यासाठी ५०% अनुदान.

क) ज्या दूध संस्थांचे १००० लि.पेक्षा जास्त दूध संकलन आहे अशा प्राथमिक दूध संस्थांसाठी ३००० लि. क्षमतेचे बल्क मिल्क कुलर १० के.व्ही.ए.डि.जी.सेटसह बसविण्यासाठी ५०% अनुदान.

ड) प्राथमिक सहकारी दूध संस्थांना मिल्को टेस्टर/सचिव संगणक बसविण्यासाठी ७५% अनुदान.

इ) प्रत्येक वर्षाचा जिल्हा वार्षिक आराखडा तयार करण्यापूर्वी संबंधित जिल्ह्याच्या दुग्धविकास अधिकारी यांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील जिल्हा /तालुका संघांकडून त्यांना नेमून दिलेल्या कार्यक्षेत्रांतर्गत प्राथमिक दूध संस्थांकरीता आवश्यक असलेल्या उपकरणाबद्दल आराखडा हा संबंधित जिल्ह्याकरीता निश्चित करण्यात आलेल्या नियतव्ययाच्या मर्यादेत तयार करण्यात यावा. ज्या सहकारी संस्थांना यापूर्वी शासनाच्या इतर योजनांतून ही उपकरणे बसविण्याकरीता अनुदान देण्यात आलेले आहे त्यांचा या योजनेमध्ये विचार करण्यात येऊ नये.

फ) आयुक्त दुग्धव्यवसाय यांनी प्रत्येक जिल्ह्याचा प्राप्त झालेला आराखडा हा मे महिन्याच्या अखेरपर्यंत मंजूरी प्रदान करून संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी यांच्याकडे पाठवावा.

ग) आयुक्त दुग्धव्यवसाय यांनी मंजूरी प्रदान केलेल्या आराखड्यानुसार संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा दुग्धव्यवसाय अधिकारी यांनी जिल्हा नियोजन समितीकडे अनुदानाची मागणी करावी.

ह) ज्या सहकारी संस्थांना ही उपकरणे पुरविण्यात येणार आहे त्यांनी आपल्या दूध संकलनात वाढ करणे आवश्यक आहे व त्यासाठी प्रयत्न करणे आवश्यक आहे. त्या संबंधीचे प्रमाणपत्र त्यांच्याकडून संबंधित जिल्हा दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी यांनी घ्यावे.

य) प्रत्येक वर्षी उपलब्ध होणा-या अनुदानाच्या प्रमाणात ज्या दूध संस्थांची संकलनाची स्थिती जास्त आहे व त्यामध्ये वाढ करण्याची ज्या संस्थांची क्षमता आहे अशा संस्थेस प्राधान्य देण्यात यावे.

ज) आयुक्त दुग्धव्यवसाय विकास यांनी प्रत्येक वर्षी आवश्यक असलेल्या विविध क्षमतेच्या बल्क मिल्क कुलर्स डि.जी.सेटसह व मिल्को टेस्टर यासाठी दर करार हा ऑगस्ट पर्यंत अंतिम करावा. जेणेकरून योजनेची अंमलबजावणी विहीत कालावधीत होऊन जिल्हा स्तरावरील निधीचा संपूर्णपणे विनियोग करता येईल. फक्त चालू वर्षी (सन २०११-१२) या योजनेअंतर्गत विभागीय स्तरावर उपकरणांसंबंधी निविदा प्रक्रियेचा अवलंब करावा.

ल) या योजने अंतर्गत करण्यात येणा-या खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र हे संबंधित सहकारी दूध संघ यांचे मार्फत निधीचे संपूर्ण विनियोग प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेण्याची व ते जिल्हा नियोजन अधिकारी यांना सादर करण्याची जबाबदारी जिल्हा दुग्धविकास अधिकारी यांची राहिल.

सदर खर्च हा जिल्हास्तरीय एकात्मिक दुग्धविकास कार्यक्रम या योजनेतून जिल्हा नियोजन मंडळाने मान्य केलेल्या तरतूदीच्या मर्यादेत प्रत्येक जिल्ह्यासाठी प्राप्त होणा-या निधीतून भागविण्यात यावा.

सदर योजनेच्या अंमलबजावणीची जबाबदारी संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा दुग्धविकास अधिकारी यांची राहिल व योजनेचे सनियंत्रण करण्याची जबाबदारी ही विभागीय दुग्धव्यवसाय अधिकारी यांची राहिल. ज्या दूध संस्थांकडे ही उपकरणे बसविण्यात येणार आहे त्याची सविस्तर माहिती संकलित करून ती आयुक्त, दुग्धव्यवसाय यांना सादर करावी व आयुक्त, दुग्धव्यवसाय यांनी सर्व जिल्ह्यांची माहिती संकलित करून संकेतस्थळावर प्रसिध्द करावी.

सदर शासन निर्णय हा नियोजन विभागाच्या सहमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ५९५१/का १४८१, दि. २३/११/२०११ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(म.ता. कांबळे)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

प्रति,

आयुक्त दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र राज्य, वरळी, मुंबई

सर्व विभागीय आयुक्त

सर्व जिल्हाधिकारी

महालेखापाल (लेखापरीक्षा व लेखा अनुज्ञेयता) १/२, मुंबई / नागपूर

प्रादेशिक दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी, (सर्व)

जिल्हा दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी (सर्व)

जिल्हा नियोजन अधिकारी (सर्व)

जिल्हा कोषागार अधिकारी (सर्व)

नियोजन विभाग, कार्यासन क्र.१४३१, १४८१, मंत्रालय, मुंबई

सहसचिव /उपसचिव, कृषि व पदुम विभाग,मंत्रालय,मुंबई

कार्यासन पदुम ०६, ०९, १०, १६ कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय,मुंबई

निवड नस्ती पदुम ०८